

Төсвийн орлогын менежмент

Эдийн засгийн судалгаа, эрдэм шинжилгээний хүрээлэн
2018 оны 3 дугаар сар

Агуулга

- Оршил
- Судлагдсан байдал

- Орлогын менежмент ба загварчлал
 - Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль
 - Төсвийн тогтворжуулалтын сан

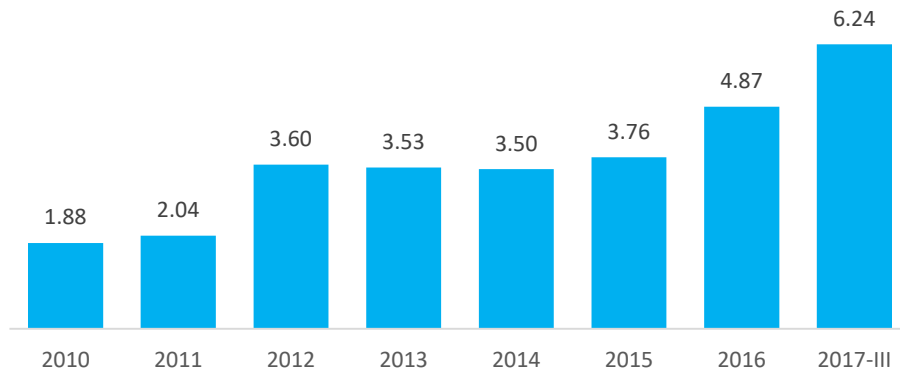
- Үнэлгээний үр дүн
- Дүгнэлт

Оршил

- Эдийн засгийн өсөлт сэргэнэ.
 - Эрдэст бүтээгдэхүүний үнэ харьцангуй өндөр байх хүлээлттэй
- Улсын төсөв бондын эргэн төлөлтийн төлбөрийн дарамттай тулна.
- Гадаад өр 1.7 их наяд ₮-өөс 15.8 их наяд болж өссөн (2010-2015).

Өнөөгийн байдал

ЗГ-ын гадаад өр, тэрбум.доллар

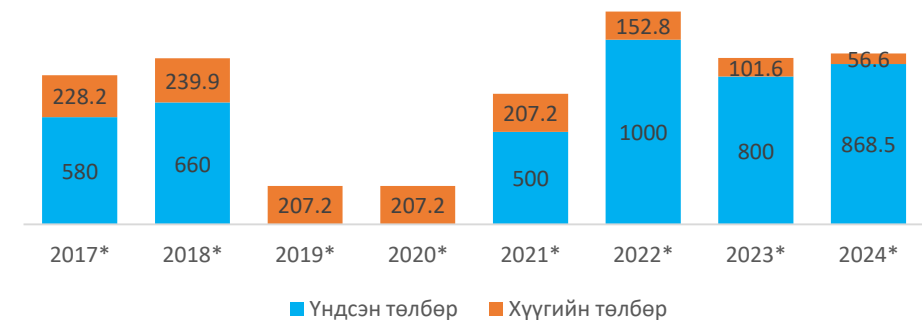

- 2018 ба 2019 онд Чингис болон Дим Сам бондын эргэн төлөлт
 - Гэрэгэ бонд 2017 оны 10-р сард
- 2021 онд 707.2 сая доллар (үндсэн төлбөр-500 сая)

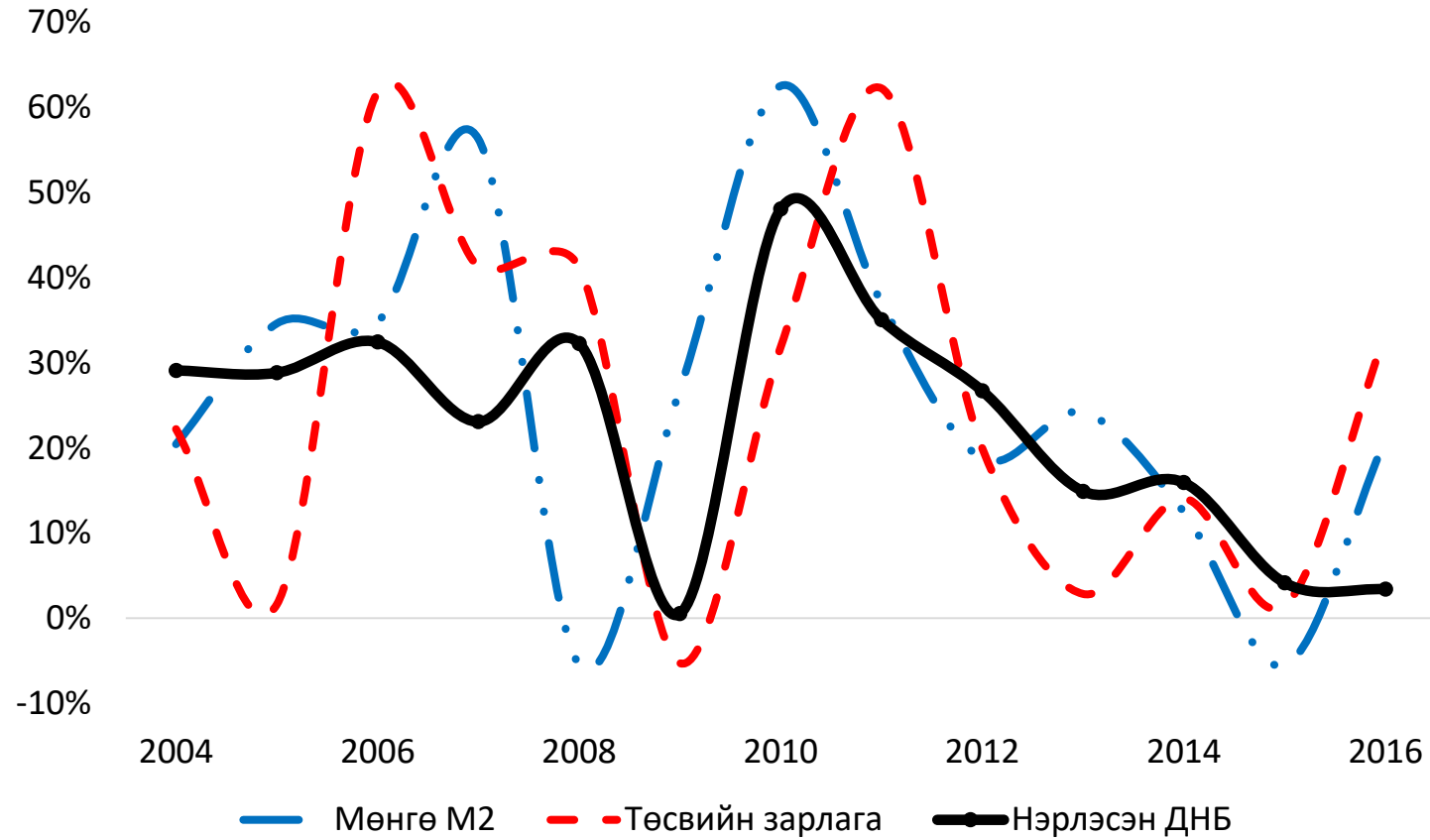
Засгийн гадаад өр хурдацтай нэмэгджээ.

Улсын төсвийн орлогыг хэрхэн үр ашигтай зарцуулах вэ?

Бондын эргэн төлөлт, сая.доллар

Өнөөгийн байдал

Эх үүсвэр: Монголбанк ба ҮСХ

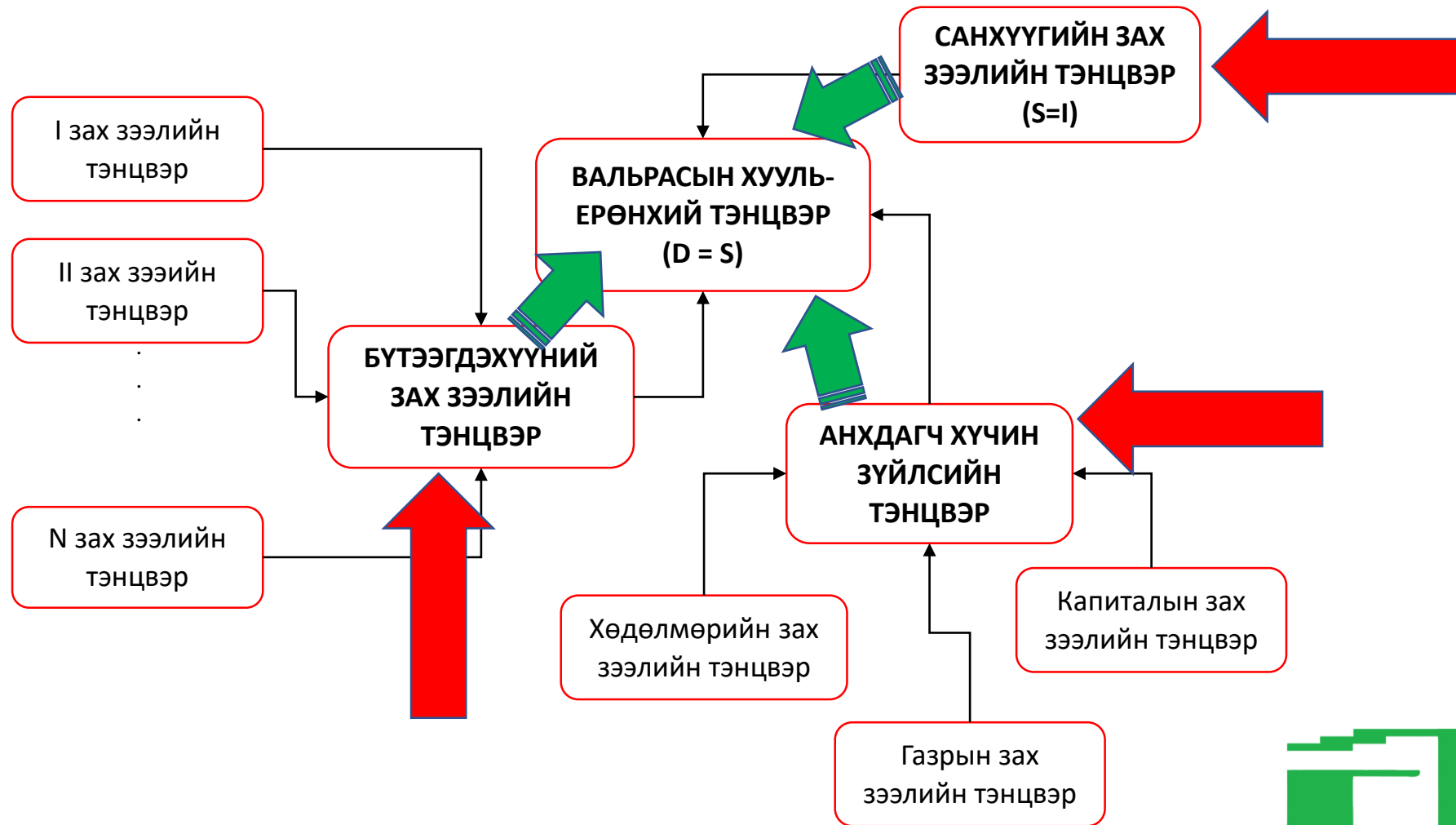
Судлагдсан байдал

- Монгол Улсын төсвийн тогтвортой байдлыг ОУВС-ийн хөтөлбөр болон эрдэст бүтээгдэхүүний үнийн таамаглалыг ашиглаж үнэлсэн
 - Үнэ 15 хувиар буурахад ОУВС-ийн хөтөлбөр эдийн засагт нөлөө үзүүлэх боломжгүй болно.
- Ерөнхий тэнцвэрийн загварын хэрэглээ нэмэгдэж байна.
 - Уул уурхайн салбарын томоохон төсөл, хөтөлбөрүүдийн эдийн засагт үзүүлэх нөлөөллийн үнэлгээ (ОТ, ТТ, Төмрийн хүдрийн салбар г.м)
 - Засгийн газрын босгосон бондуудын эдийн засагт үзүүлэх нөлөөллийн үнэлгээ (Чингис бонд, Хөгжлийн бонд г.м)
 - Хуулийн эдийн засагт үзүүлэх нөлөөллийн үнэлгээ

Ерөнхий тэнцвэрийн загвар

Ерөнхий тэнцвэрийн загвар

Урьдач нөхцөл

Суурь хувилбар

- ДНБ-ий өсөлт ОУВС;
- Хүн амын өсөлт ҮСХ;
- Уул уурхайн салбарын үйлдвэрлэл (яам) болон үнэ (ОУВС);
- Бондын эргэн төлөлт хуваарийн дагуу хийгдэх ба эргэн төлөлтийг зээлээр санхүүжүүлнэ;
- **Энэ хувилбарт** “Төсвийн тогтвортой байдлын тухай” хууль (ТТБТХ) хэрэгжихгүй, “Төсвийн тогтворжуулалтын сан” (ТТС) байхгүй.

Бодлогын хувилбар

- **Энэ хувилбарт** ТТБТХ болон ТТС байдаг.
- Бусад эдийн экзоген хувьсагчдын утга суурь хувилбартай нийцтэй.

ТБТХ

6.1.1. Төсвийн орлогыг тэнцвэржүүлсэн үнийн арга ашиглан тооцно;

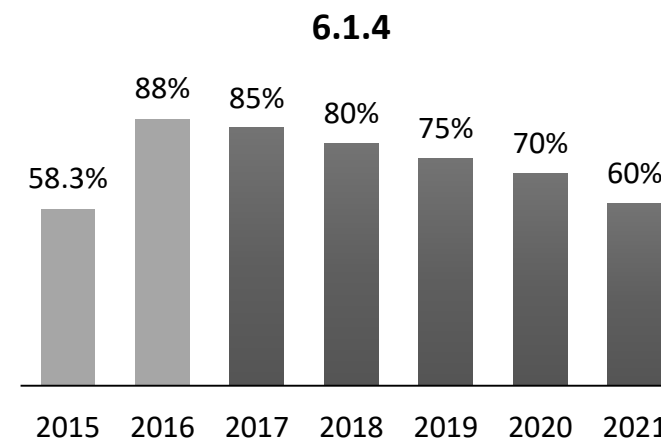
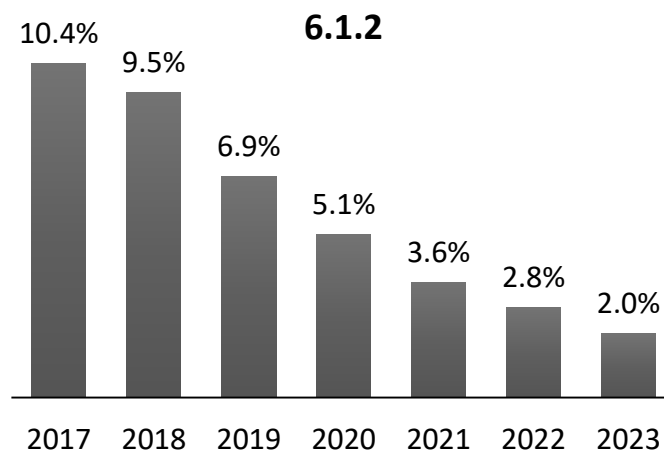
6.1.2. Төсвийн алдагдал ДНБ-ий 2 хувиас хэтрэхгүй;

6.1.3. Төсвийн зарлагын өсөлт уул уурхайн бус ДНБ-ий өсөлт эсвэл өнгөрсөн 12 жилийн ДНБ-ий дундаж өсөлтийн аль өндрөөс хэтрэхгүй;

6.1.4. Засгийн газрын гадаад өрийн өнөөгийн үнэ цэнэ ДНБ-ий 60 хувиас бага байна;

ТТБТХ

- Энэ хуулийг 2010 онд баталж, 2013 онд хэрэгжүүлсэн.
- УИХ-аас хуулийн хэрэгжилтийг хэсэгчлэн хойшлуулсан.
 - Хуулийн 6.1.1 (төсвийн орлого тооцох) болон 6.1.3 (төсвийн зарлагын өсөлт) заалт хэрэгжиж байна.

- Эрдэст бүтээгдэхүүний үнэ тэнцвэржүүлсэн үнээс өндөр байвал төсвийн илүүдэл үүсэх бөгөөд үүнийг тогтворжуулалтын сан руу шилжүүлнэ.
- Засгийн газрын төсвийн тогтворжуулалтын сангийн хөрөнгийг нэмэгдүүлэхийг зорих бөгөөд хамгийн багадаа ДНБ-ий 5 хувьтай тэнцүү байна.
- Сангийн хөрөнгө ДНБ-ий 10 хувиас их болбол эдийн засгийн тогтвортой байдалд сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй эдийн засгийн үйл ажиллагаануудад зарцуулж болно.

Загварчлал ба хууль

- Төсвийн орлого: **татварын** ба татварын бус
- Төсвийн зардал: хуулийн дагуу тодорхойлогдоно
- Улсын гадаад өр:

$$FDATTGF_F_t^{end} = FDATTG_F_t^{start} + (-SAVINGS_G_t + INVEST_G_t - GOVASSETSALE_t - DDEBTISSUE_t) * PHI_t$$

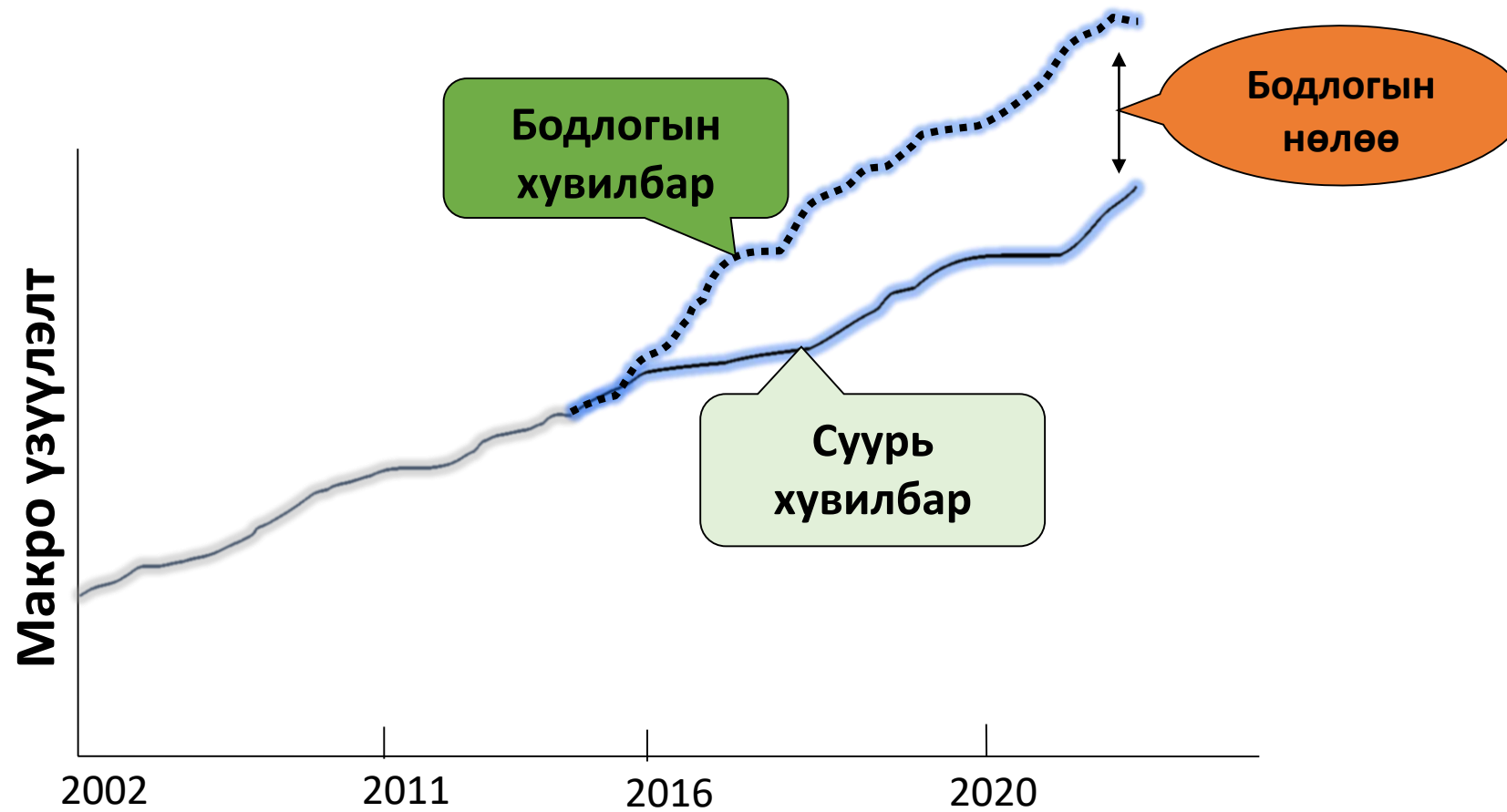
• Төсвийн орлого: **татварын** ба татварын бус

• Төсвийн зардал: хуулийн дагуу тодорхойлогдоно

• Улсын гадаад өр:

$FDATTGF_F_t^{end} = FDATTG_F_t^{start} + (-SAVINGS_G_t + INVEST_G_t - GOVASSETSALE_t - DDEBTISSUE_t) * PHI_t$

Бодлогын нөлөөг үнэлэх

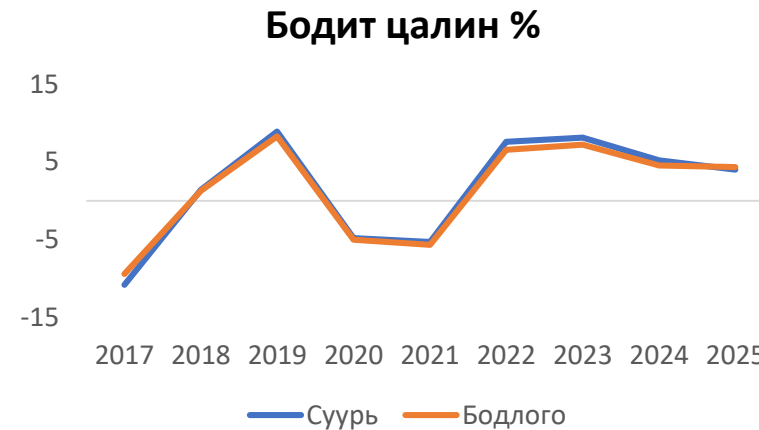
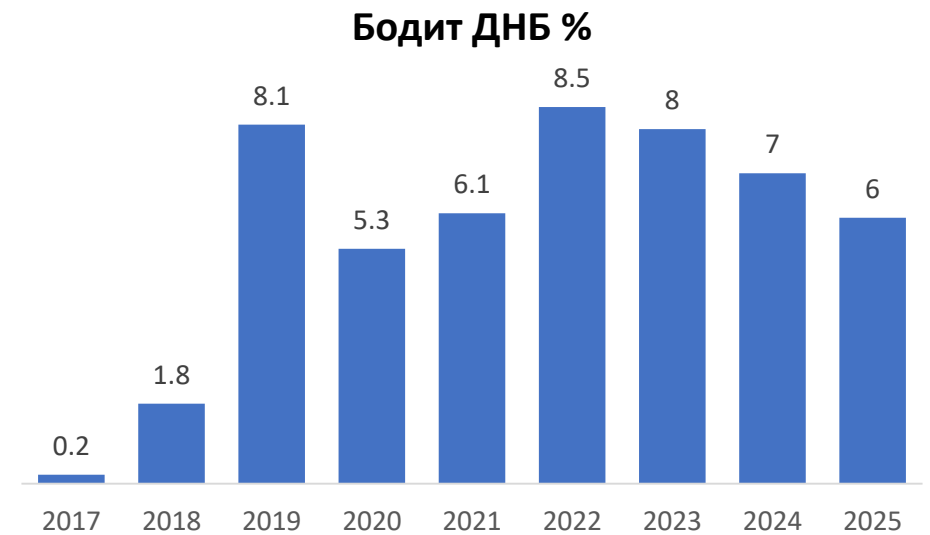

Үнэлгээний үр дүн

Үзүүлэлт (%)	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023	2024	2025
СУУРЬ ХУВИЛБАР									
Бодит ДНБ-ий өсөлт	0.2	1.8	8.1	5.3	6.1	8.5	8.0	7.0	6.0
Уул уурхайн ДНБ	2.5	2.7	10	9.2	16.9	18.5	17.2	14.5	13.2
Уул уурхайн бус ДНБ	-1.4	1.2	7.2	3.7	1.3	3.9	4	6.8	7.3
Бодит экспорт	2.5	4	9.7	11.5	13.7	7.5	6.2	6	5.7
Бодит импорт	0.3	1.5	3.5	4	5.3	2.8	1.4	1.1	1.3
Бодит цалин	-10.8	1.4	8.9	-4.8	-5.3	7.6	8.1	5.2	4
Худалдааны нөхцөл	10.2	-1.3	-7.2	-0.6	-1.1	-1.8	1.3	-0.9	-0.8
БОДЛОГЫН ХУВИЛБАР									
Бодит ДНБ-ий өсөлт	0.2	1.8	8.1	5.3	6.1	8.5	8.0	7.0	6.0
Уул уурхайн ДНБ	2.2	2.3	8.7	15.6	16.9	16.1	15.0	12.6	11.5
Уул уурхайн бус ДНБ	-1.5	1.3	7.6	3.9	1.4	4.1	4.2	7.2	7.7
Бодит экспорт	2.4	4.3	9.5	11.3	13.4	6.8	6.1	5.6	5.2
Бодит импорт	0.3	1.3	3.0	5.7	3.4	3.2	2.1	1.5	1.6
Бодит цалин	-9.4	1.3	8.3	-5.0	-5.7	6.5	7.2	4.5	4.3
Худалдааны нөхцөл	8.9	-1.4	-7.6	-0.6	-1.0	-1.7	1.3	-0.8	-0.8

Үнэлгээний үр дүн

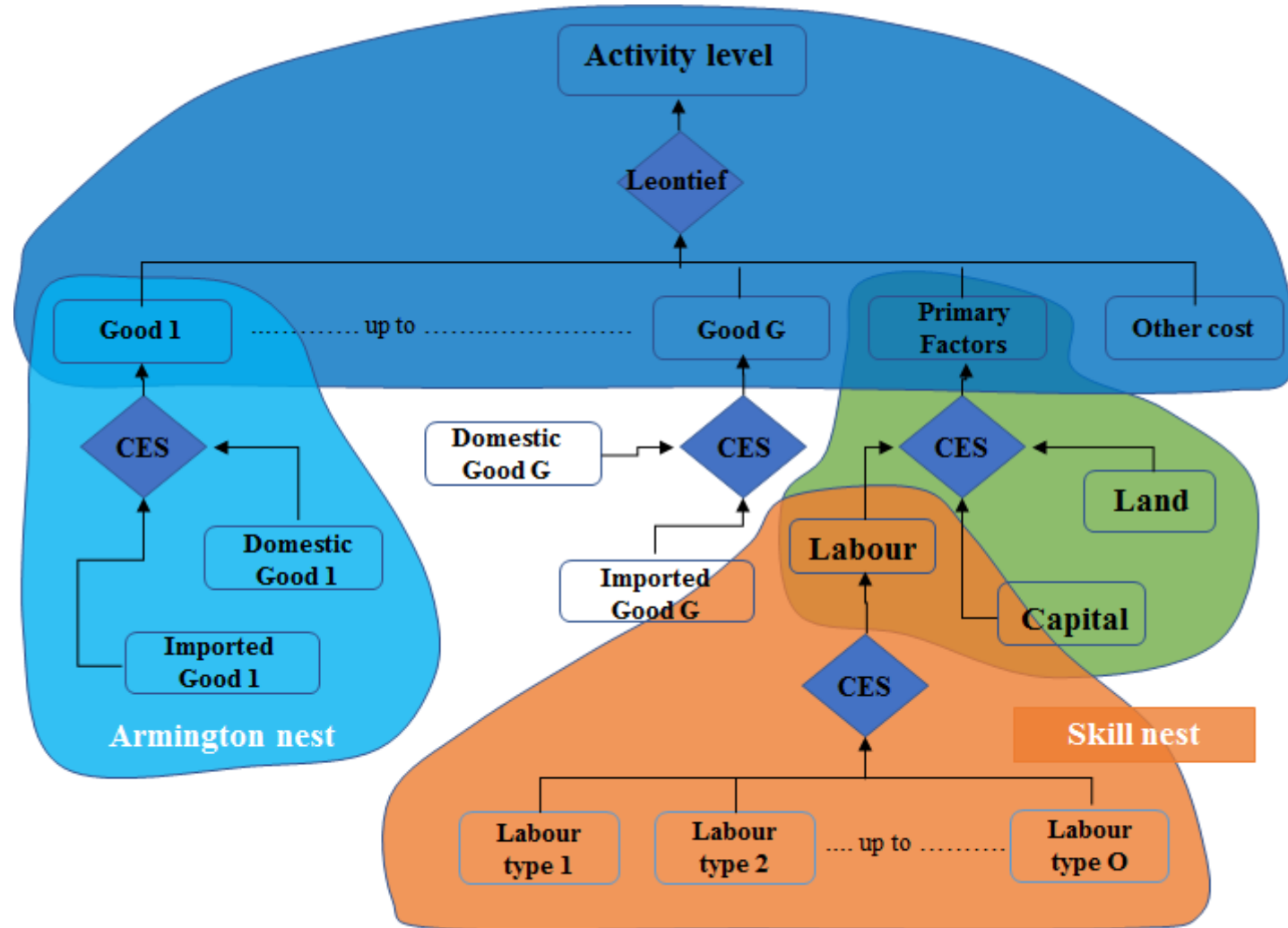
	Дундаж		Стандарт хазайлт	
	Суурь	Бодлого	Суурь	Бодлого
Бодит ДНБ-ий өсөлт	5.67	5.67	2.72	2.72
Уул уурхайн ДНБ	11.63	11.21	5.66	5.36
Уул уурхайн бус ДНБ	3.78	4.00	2.85	3.02
Бодит экспорт	7.42	7.18	3.39	3.33
Бодит импорт	2.36	2.46	1.54	1.49
Бодит цалин	1.59	1.34	6.60	6.08
Худалдааны нөхцөл	-0.24	-0.40	4.28	4.01

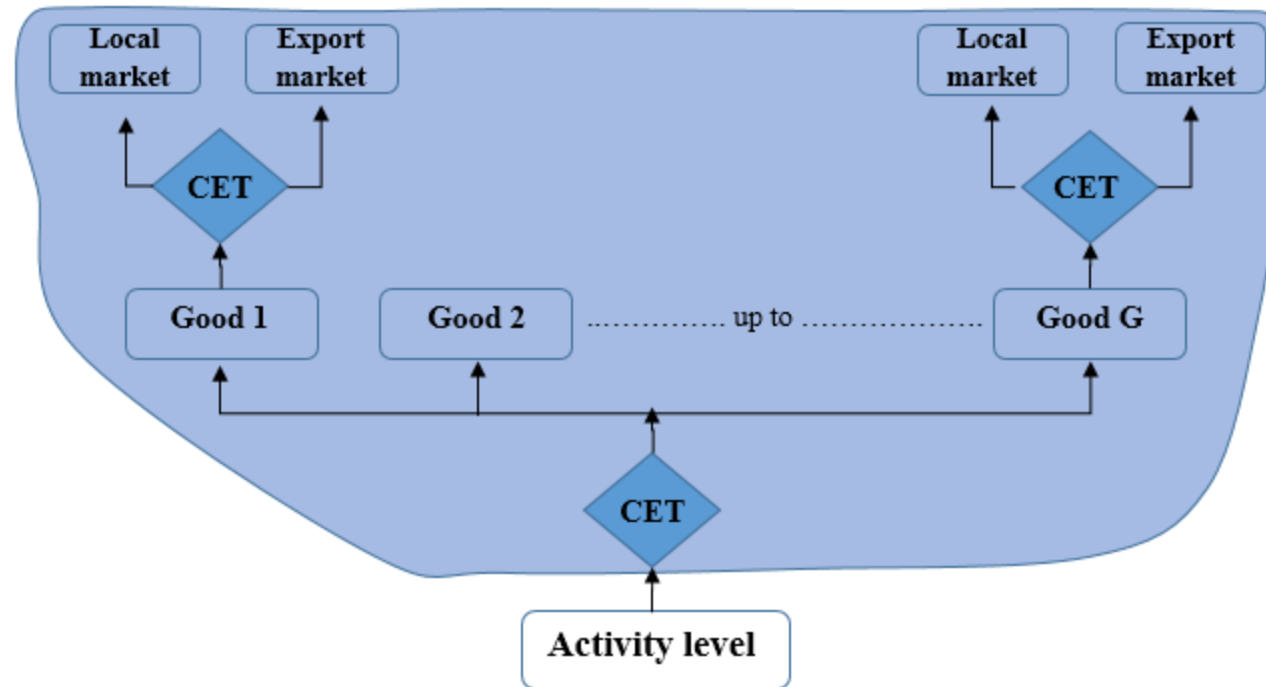
Дүгнэлт

- Энэ судалгаанд хуулийн хэрэгжилтийн эдийн засаг дахь нөлөөг үнэллээ.
- Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийг хэрэгжүүлснээр эдийн засаг дахь савлагаа буурах боломжтой.
- Цаашид хуулинд заасан төсвийн зардлын өсөлт, төсвийн алдагдал болон ЗГ-ын өрийн эзлэх хувь хэр оновчтой талаар үнэлгээ хийх боломжтой.

Example: Industries

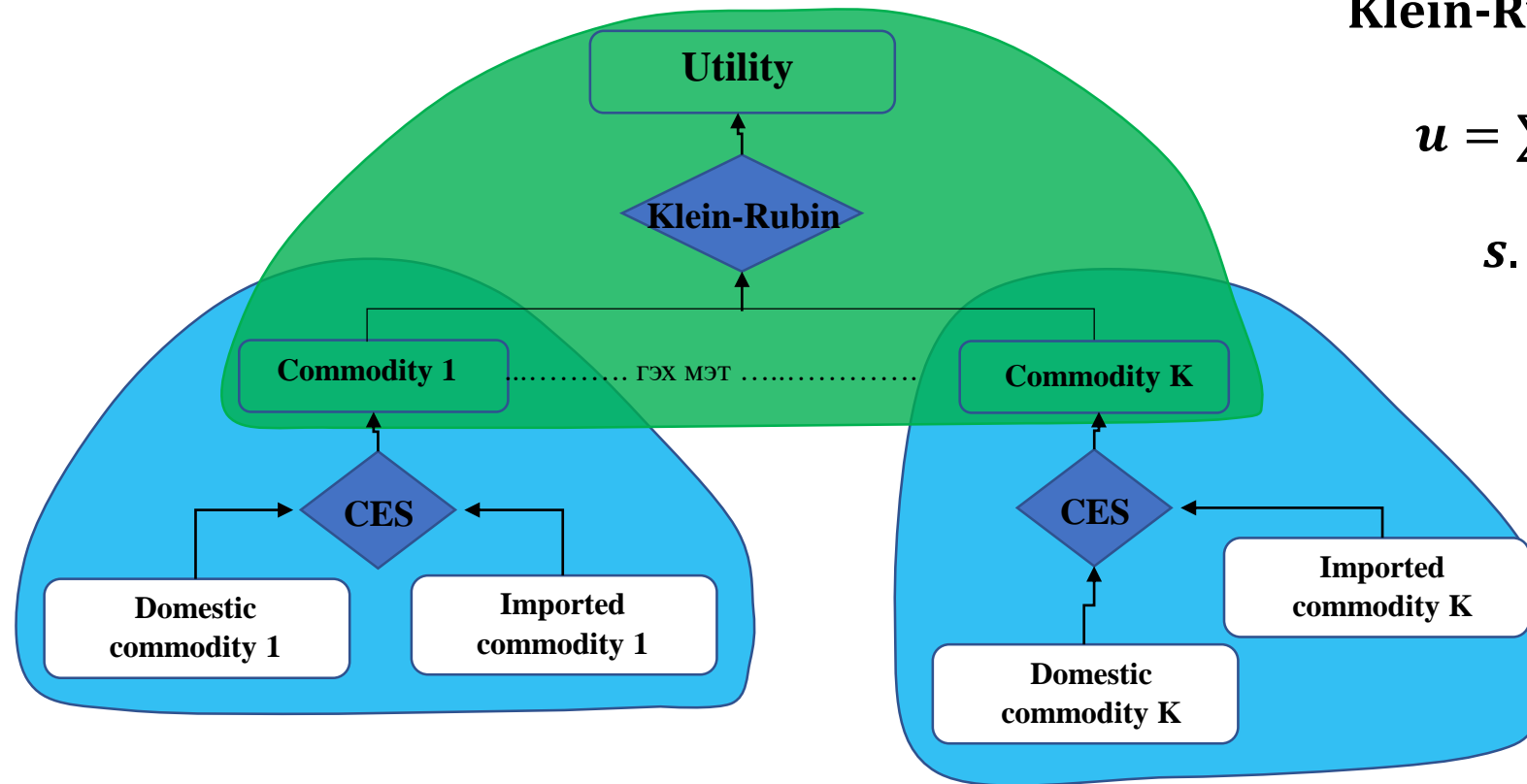

Example: Industries

- An industry can produce multiple types of products
 - can supply to domestic market or
 - can export to foreign market
- Prices at domestic and foreign markets are vital

Example: Household

Klein-Rubin:

$$u = \sum_{k=1}^n a_k \ln(x_k - b_k)$$

$$s. to \sum_{j=1}^n p_j x_j = m$$

Where:

$$\sum_{k=1}^n a_k = 1$$

$$(x_k - b_k) > 0$$